

NGHỆ THUẬT CÔNG CỘNG: KIẾN TẠO MỐI QUAN HỆ GIỮA CÔNG CHÚNG VỚI LỊCH SỬ, ĐỊA DANH VÀ ĐIỂM ĐẾN

Đoàn Thị Mỹ Hương*

Tóm tắt: Từ những bức tường "vô danh" nhưng chứng kiến bao đổi thay của nhiều giai đoạn lịch sử, các địa danh như: bức tường Berlin (Cộng hòa Liên bang Đức), đoạn tường bê tông thay đê chắn lụt cũ trên đường Yên Phụ, tường đá găm cầu Long Biên, tường của trường Trung học Phổ thông Phan Đình Phùng trên con phố cùng tên, và bức tường chen lẫn rác thải trên khu phố Phúc Tân ở Hà Nội... Giờ đây, với dự án nghệ thuật công cộng, trong số các địa điểm này, có thể kể đến sự thành công của nghệ thuật công cộng trong việc biến những bức tường lịch sử trở thành điểm đến thu hút khách. Tuy nhiên, bên cạnh đó, một số khác mới dừng ở mức làm đẹp cho đoạn đường, tường, phố, khu dân cư... mà chưa thực sự thu hút khách du lịch. Điều gì đã tạo ra sự khác biệt này? Nghệ thuật công cộng có vai trò và tác động như thế nào trong kiến tạo điểm đến cho du khách? Bài viết sẽ đi tìm thành tố của điểm đến du lịch trong sự gắn kết nghệ thuật công cộng với công chúng, từ đó đưa ra cái nhìn tổng quan về mối quan hệ giữa nghệ thuật công cộng với kiến tạo điểm đến du lịch, rút ra các bài học kinh nghiệm trong công tác kiến tạo nghệ thuật, đáp ứng nhu cầu thưởng thức và ghi dấu điểm đến của du khách trong và ngoài nước.

Từ khóa: Nghệ thuật công cộng, bức tường, dự án, điểm đến.

1. Nghệ thuật công cộng (NTCC) và các thành tố của NTCC

Bàn về nghệ thuật công cộng, nhiều bài nghiên cứu đã đưa ra những nhận định khá thú vị, như nhận định trên website của Hội Nghệ thuật Công cộng, đề cập đến khái niệm này đã nêu định nghĩa của Penny Balkin Bach, tác giả cuốn sách *Nghệ thuật công cộng ở Philadelphia* (xuất bản năm 1992, Nxb Temple University Press, tại Philadelphia) đã cho rằng NTCC phản ánh thế giới mà ta thấy, là sự hồi đáp của nghệ sỹ đến thời đại, nơi sống, kết hợp với giác quan và bản thể của mỗi người để tạo dựng nghệ thuật. NTCC không theo một cấu trúc hay dạng thức cụ thể, nó có thể có kích thước lớn như những toà tháp khổng lồ, nhưng cũng có thể là các tác phẩm được tạo dựng ngay trên vỉa hè, thậm chí, ngay dưới chân du khách... cho dù ở dạng thức nào, các tác phẩm NTCC vẫn có sức hấp dẫn với mọi người. NTCC đôi khi là những tác phẩm trừu tượng, hiện thực, nhưng cũng có lúc là sự pha trộn giữa hai hình thức này; tác phẩm của NTCC được thực hiện từ nhiều phương thức thể hiện khác nhau (điêu khắc, phù điêu, ghép mảnh từ gốm sứ hoặc phế liệu, tranh vẽ...). Với quan điểm nghệ thuật không thể làm hài lòng tất cả mọi người song có thể tạo nên sức hút mạnh mẽ, sự quan tâm, tò mò của công chúng thưởng thức. NTCC thường được bắt đầu từ một dự án, có sự đầu tư về kinh phí và sự tham gia của các nghệ sỹ, được thể hiện ở không gian công cộng và dành cho đại chúng. Chính vì vậy, các tác phẩm thường nhận được phản hồi từ nhiều phía, tuy nhiên, điều đó cũng thể hiện tác phẩm NTCC đã được chú ý đến mà không bị lãng quên. Ở một mức độ nào đó, mỗi dự án NTCC là một hoạt động tương tác liên quan đến nghệ sỹ, kiến trúc sư, nhà thiết kế chuyên nghiệp, cộng đồng cư dân, lãnh đạo địa phương, cơ quan cấp phép, nhà đầu tư...

* PGS.TS. Viện Văn hóa Nghệ thuật quốc gia Việt Nam.

NTCC còn được nhận định có chức năng hoà nhập xã hội, tạo sức hút cho du lịch và thúc đẩy kinh tế như nội dung bài viết *Thành phố sáng tạo và NTCC* của tác giả Tạ Anh Dũng. Tác giả đưa ra khái niệm về NTCC là sản phẩm cụ thể nhất thể hiện trình độ sáng tạo, nét độc đáo, và sức hấp dẫn của đô thị, mà nghệ thuật và nghệ sỹ là phần quan trọng trong sáng tạo NTCC. Hiểu rộng hơn, NTCC là các tác phẩm nghệ thuật trong không gian công cộng, mà thông qua đó, mọi người có thể tìm thấy bản sắc của mình và cộng đồng mình cùng chung sống. Với NTCC, mọi người có cơ hội khám phá, trải nghiệm sự thú vị, độc đáo và cảm nhận được nét riêng của đô thị, khơi dậy niềm tin và lòng tự hào về nơi mình thuộc về. Từ đó, NTCC không chỉ khuyến khích “hòa nhập xã hội”, mà còn tạo nên sức hút cho du lịch và lực đẩy cho kinh tế.

Coi NTCC như một công cụ hoà nhập xã hội, tác giả Tạ Anh Dũng đề xuất ba tiêu chí mà tác phẩm NTCC cần đáp ứng thoả đáng trên các lĩnh vực: 1) Chính trị - xã hội - văn hóa; 2) Không gian, cảnh quan kiến trúc; 3) Lợi ích kinh tế thu được từ tác phẩm NTCC. Trong đó, những vấn đề cụ thể như: tác phẩm dễ hiểu, tạo ra sự ngạc nhiên thích thú; đa dạng văn hóa; đáp ứng nguyện vọng chung; là câu chuyện về bản sắc và niềm tự hào về con người và địa danh; cần có định hướng không gian; tận dụng cảnh quan thiên nhiên và kiến trúc; địa điểm thuận tiện đi lại và là điểm đến cho các cuộc gặp gỡ và giao lưu. Từ đó tác giả cho rằng: Tác phẩm NTCC thành công sẽ góp phần quảng bá hình ảnh thành phố, tạo nên sức hút, và lợi ích từ du lịch và đầu tư nước ngoài. Lợi ích này có thể được sử dụng cho các chương trình an sinh, phúc lợi xã hội, góp phần xoa dịu hiện tượng loại trừ xã hội trong đô thị (1).

Với quan điểm cho rằng NTCC có tính đại chúng, tác giả Nguyễn Quang Minh cho rằng, NTCC là loại hình nghệ thuật có mức độ phổ biến rộng rãi mà bất kỳ ai cũng có thể tiếp cận, quan sát, thưởng thức, cảm nhận và tìm hiểu, không phân biệt tuổi tác, giới tính, nghề nghiệp, tôn giáo, ngôn ngữ, địa vị xã hội, học vấn, quan điểm chính kiến... Bên cạnh tác dụng trang trí không gian đô thị, tạo điểm nhấn để dễ nhận diện và định vị, NTCC có vai trò giáo dục thẩm mỹ trực quan sinh động cho cộng đồng và truyền tải thông điệp về lịch sử, di sản, môi trường... NTCC thường gắn với không gian công cộng nên tác giả đặt vấn đề về các thành tố cần có khi thiết kế một không gian công cộng: thị giác, nhận thức, hình thái, chức năng, thời gian, xã hội, trong đó đề cao sự sáng tạo và tính bền vững. Theo đó, tác giả cho rằng NTCC có tính tùy biến bởi luôn thay đổi theo thời gian và có hình thức thể hiện đa dạng; tính tương tác được giải thích trên cơ sở những trải nghiệm và cảm nhận thực tế mà công chúng được thưởng thức. Chính các yếu tố: tùy biến, tương tác có thẩm mỹ (về đẹp tự thân và sự hài hoà với không gian xung quanh đã trở thành các thành tố quan trọng giúp cho NTCC không chỉ đảm bảo chất lượng nghệ thuật mà còn tạo ra sự hấp dẫn, thu hút cộng đồng – một trong những yếu tố thúc đẩy và kiến tạo điểm đến, giúp du khách có cơ hội ghi dấu ấn cá nhân của mình tại những không gian công cộng có sự tham dự của NTCC (2).

Từ một số khái niệm về NTCC, có thể hiểu NTCC bao gồm các vấn đề cần quan tâm như sau: NTCC là một hình thức nghệ thuật dành cho đại chúng, có nhiều phương thức thể hiện khác nhau, không có hình dạng cố định mà có khả năng thu hút ánh nhìn. Thêm nữa, NTCC còn có khả năng hoà nhập xã hội, tạo sức hút và phát triển du lịch, thúc đẩy kinh tế. NTCC có đặc tính cơ bản là tính tùy biến và tương tác. Chính vì vậy nó liên quan đến nghệ sỹ, kiến trúc sư, nhà thiết kế chuyên nghiệp, cộng đồng dân cư, lãnh đạo địa phương, cơ quan cấp phép, nhà đầu tư... là các nhân tố cơ bản tạo thách thức đối với những người thực hiện các dự án NTCC. NTCC cần chú ý các yếu tố: “tính công cộng” đảm bảo tạo sức thu hút, tò mò của

công chúng thường thức. Quá trình cộng đồng này cần được quan tâm và người nghệ sỹ là nhân tố không thể đứng ngoài; “tính nghệ thuật” là vấn đề của chuyên gia, cộng đồng tham dự cần tìm kiếm sự sáng tạo, tạo hiệu quả thị giác. Mối quan hệ gắn kết giữa nghệ sỹ và công chúng tại không gian cộng đồng đòi hỏi người nghệ sỹ cần mang đến tính nghệ thuật toàn vẹn, sự sáng tạo và kỹ thuật trong tạo dựng tác phẩm, cùng hướng tới sự cam kết hợp tác và sáng tạo độc đáo để có được nhiều hơn số lượng tác phẩm NTCC thực sự hấp dẫn, thu hút du khách đến để thưởng thức, ghi hình...

2. Những bức tường lịch sử và dự án nghệ thuật công cộng

2.1. Bức tường Berlin và câu chuyện về “Gallery East Side” (Phòng trưng bày Phía Đông)

Bức tường Berlin có độ cao 3,6 mét được chính quyền Đông Đức xây dựng dọc theo bờ sông Spree bắt đầu từ ngày 13-8-1961 và được coi như một bức tường biên giới ngăn cách phía Tây và Đông thủ đô Berlin (nước Cộng hoà Liên bang Đức ngày nay), nên nơi đây đã chứng kiến biết bao dấu ấn lịch sử về một giai đoạn chiến tranh lạnh. Phòng trưng bày tập trung các tác phẩm được sáng tác trên mặt phía Đông của bức tường Berlin. Đây là một trong những bằng chứng cuối cùng về một giai đoạn lịch sử sau sự kiện bức tường Berlin sụp đổ năm 1989. Từ chính dấu mốc lịch sử này mà Phòng trưng bày Phía Đông đã ra đời trên một đoạn tường dài 1,3km gần sông Spree, với những bức tranh tường, đầy màu sắc. Ý tưởng biến đoạn tường còn sót lại thành phòng trưng bày lớn nhất thế giới thuộc về nghệ sỹ David Monty và Heike Stephan, sau này là Christine MacLean (trợ lý của Monty) đảm nhận việc điều phối dự án “Phòng Trưng bày Phía Đông”.

Đây là dự án nghệ thuật công cộng được thành lập theo lệnh của Hội đồng Bộ trưởng Cộng hoà Dân chủ Đức. Trong đó, các nghệ sỹ từ khắp nơi trên thế giới được mời tham gia, được tài trợ và phát triển các hình thức quảng cáo. Phòng Trưng bày Phía Đông (mở cửa vào ngày 28-9-1990) gồm nhiều tác phẩm nghệ thuật độc đáo, có sức hút không thể bỏ qua đối với khách du lịch mỗi khi ghé thăm thủ đô Berlin. Các tác phẩm vẽ trên tường thể hiện thông điệp của nghệ sỹ về khát vọng tự do, về niềm vui trước sự sụp đổ của Bức tường Berlin, về những hy vọng và cả nỗi sợ ngay cả khi đã có một cuộc sống hòa bình, tự do và dân chủ.

Các tác phẩm nghệ thuật công cộng ở Phòng Trưng bày Phía Đông đã cứu bức tường khỏi bị phá hủy và trở thành một chứng tích của biên giới phân chia trong 28 năm, vì vậy mà Phòng Trưng bày Phía Đông đã được đưa vào danh sách các di tích của Bang Berlin vào tháng 11-1991.

Với hơn 100 tác phẩm trên bức tường Phía Đông, không ít tác phẩm gây được sự chú ý, thu hút du khách đến thăm và chụp hình, tiêu biểu là tác phẩm mang tên *Fraternal Kiss*, với lời tựa “Chúa ơi, hãy giúp con sống sót với nụ hôn chết chóc này” (*My God, Help Me To Survive This Deadly Love*). Bức tranh tạo một ấn tượng mạnh với người xem bởi nụ hôn giữa hai nhà lãnh đạo nổi tiếng Leonid Brezhnev (Liên Xô cũ) và Erich Honecker (Cộng hoà Dân chủ Đức trước đây). Nụ hôn giữa hai người đàn ông này không phải nụ hôn của tình yêu đồng giới, mà qua đó cho thấy thông điệp về hậu quả của những quyết định ẩn chứa sau nụ hôn này. Đến với Phòng trưng bày Phía Đông, ta luôn bắt gặp rất đông du

khách tập trung để ngắm bức hình này và chụp ảnh, ghi dấu ấn một điểm đến đáng nhớ tại không gian di tích chiến tranh lạnh...

Diagonal Solution to a problem, Mikhail Serebryakov. Ảnh: Tác giả bài viết.

Phòng trưng bày Phía Đông. Ảnh: Tác giả bài viết.

Du khách bên tác phẩm Fraternal Kiss và những tác phẩm tranh tường khác ở Phòng trưng bày Phía Đông. Ảnh: Tác giả bài viết.

Ngoài ra, ở đây còn một số tác phẩm khác cũng được nhiều du khách thích thú như: “Thank you, Andrei Sakharov” của nghệ sỹ Dimitri Vrubel và Victoria Timofeeva; *Thierry Noir's catoon heads* của nghệ sỹ người Pháp Thierry Noir, người đầu tiên vẽ lên bức tường Berlin (một cách trái phép) trong suốt năm năm trong thập kỷ 80 của thế kỷ XX. Tranh của ông là những hình đầu người dạng hoạt hình đầy màu sắc. Là một trong những điểm nhấn của phòng trưng bày trên tường này, là tác phẩm mang tên *Diagonal solution to a problem* (xem hình trên) của nghệ sỹ Mikhail Serebryakov. Tác giả đã mô tả bàn tay có dạng như biểu tượng like mà ta thường thấy trên các trang mạng xã hội (face book, zalo, messenger...) tuy nhiên, ngón tay cái bị xích cố định vào cổ tay, gây cảm giác mạnh cho người xem bởi tư thế ngón tay cái sẽ không thể thay đổi dù muốn hay không. Một số nhận định cho rằng, bức tranh thể hiện thông điệp mạnh mẽ của chính quyền Đông Đức về bảo vệ lý tưởng cộng sản...

2.2. Dự án En masse và bức tường ở nhà hát Le quai des Arts (Pháp)

En masse là một dự án mỹ thuật hợp tác đa nghệ sỹ có trụ sở tại Montreal, được thực hiện trong 2 năm 2010 - 2011. Dự án này đã thu hút nhiều nghệ sỹ tham gia để sáng tạo các bức vẽ có quy mô lớn, mang tính ngẫu hứng cao, với gam màu chủ đạo là đen và trắng. *En masse*

hướng tới mục đích: 1) Khám phá và tạo ra tác phẩm nghệ thuật công cộng trong một cái nhìn tập thể, với mong muốn các tác phẩm được cùng nhau thực hiện sẽ hoành tráng hơn bất kỳ tác phẩm nào mà một người có thể tạo ra; 2) Cung cấp, duy trì, mở rộng và củng cố các cộng đồng nghệ thuật ở mọi nơi mà dự án này đi qua; 3) Dành cho các nghệ sĩ đến từ các lĩnh vực khá đa dạng như: đồ họa, graffiti, tạo hình xăm, minh họa, thiết kế và mỹ thuật. Dự án ra đời từ ý tưởng ban đầu muốn thay đổi hình thức bên ngoài của nhà hát mang tên *Le Quai Des Arts*, một địa chỉ văn hóa thuộc Argentan (tỉnh Normandie phía nam nước Pháp), nơi thường xuyên tổ chức nhiều loại hình biểu diễn nghệ thuật thuộc các lĩnh vực sân khấu, âm nhạc, múa, xiếc và múa rối, tuy nhiên, các bức tường xung quanh nhà hát thường bị vẽ bậy lên tường. Dự án này thực hiện nhằm mục đích làm mới không gian nghệ thuật và hạn chế các hiện tượng không đẹp nói trên.

Dự án En Masse ở *Le Quai Des Arts* là bức tranh nghệ thuật vẽ trên tường, có kích thước 1.500 m², đã hoàn thành và ra mắt vào ngày 15 và 16 tháng 8-2011 bởi 10 nghệ sĩ thuộc nhóm *En masse*, mở đầu cho những buổi trình diễn mới của năm 2011-2012. Bức tranh đã làm mới hình ảnh lối vào của nhà hát bằng cách: biến các bức tường và trần của nhà hát (nằm trên Đại lộ St. Laurent) thành những hình vẽ với hai màu đen và trắng. Dự án này cho phép khám phá mối liên hệ giữa các lĩnh vực nghệ

thuật khác nhau, mở ra một cơ hội đặc biệt cho các nghệ sĩ trẻ trong khi cung cấp một chức năng mới cho một khu vực của nhà hát. Dự án NTCC ở *Le Quai Des Arts* đã thu hút nhiều người tò mò cũng như khách du lịch đến thăm quan. Thậm chí thu hút nhiều đoàn làm phim, quay clip ca nhạc đến thực hiện ghi hình. Là điểm được đưa lên Instagram nhiều nhất kể từ khi dự án này hoàn thành.

2.3. Dự án nghệ thuật công cộng ở Phúc Tân (Hà Nội)

Bãi Phúc Tân là tên một khu phố nằm ngoài con đê Yên Phụ, ngăn lứt từ sông Hồng tràn vào thành phố Hà Nội. Có lẽ đó là một trong những lý do vùng đất này trước đây có đa phần dân cư từ các địa phương khác lên Hà Nội kiếm tiền và định cư. Với địa thế nằm ven sông, giữa hai cây cầu Long Biên và Chương Dương, khu vực này nhiều năm đã trở thành nơi đổ rác, phế thải rất mất vệ sinh, ảnh hưởng không nhỏ đến môi trường sống của dân cư khu vực này cho đến khi có sự xuất hiện của dự án “Cải tạo, nâng cấp cảnh quan khu vực ven sông Hồng”. Nhóm nghệ sỹ trẻ trong đó có họa sỹ, giám tuyển nghệ thuật Nguyễn Thế Sơn đã cải biến khu bãi rác này trở thành một không gian nghệ thuật, một điểm đến thú vị đối với những ai ưa thích chụp hình “check in” bên tác phẩm yêu thích. Sự độc đáo từ chất liệu cho đến cách biểu đạt góp phần không nhỏ trong tạo dựng không gian nghệ thuật công cộng ở Phúc Tân. Các chất liệu được dùng đều gợi liên tưởng tới lịch sử, đặc trưng của người dân khu vực này, và hơn cả, những gì các nghệ sỹ muốn truyền đạt chính là vấn đề về môi trường cần được bảo vệ. Có thể kể đến tác

phẩm cầu Long Biên được ghép từ hàng nghìn mảnh gương nhỏ, từ đó người xem có thể nhìn thấy hình ảnh cây cầu Long Biên in bóng theo một cách khá độc đáo, là một điểm “check in” khá ấn tượng đối với công chúng khi ghé qua. Cùng sử dụng chất liệu gương và inox, sắt phế thải, họa sỹ Nguyễn Thế Sơn có tác phẩm *Gánh hàng rong* gợi lên những ký ức xa xưa về người buôn bán rong ruổi trên các con ngõ, phố Hà Nội xưa. 16 tác phẩm nghệ thuật công cộng ở phường Phúc Tân, nằm giữa cầu Long Biên và Chương Dương. Mong muốn của nhóm nghệ sỹ là gây quỹ và xin tài trợ cho các dự án tiếp theo. Vì vậy, với dự án nghệ thuật này, những gì nhóm nghệ sỹ này thực hiện, đã góp phần không nhỏ trong việc chuyển đổi và làm đẹp không gian sống của người dân tại địa bàn

2.4. Phố bích họa Phùng Hưng – “Nghệ thuật cho một không gian sống tốt đẹp hơn”

Nằm trong khuôn khổ hợp tác giữa Việt Nam và Hàn Quốc, dự án nghệ thuật công cộng - Nghệ thuật cho một không gian sống tốt hơn đã góp phần không nhỏ trong xây dựng cảnh quan mang tính nghệ thuật. Từ một đoạn phố gần như bị lãng quên bởi trước đây thường dùng để trông xe và tập kết phế liệu, phế thải khiến môi trường xung quanh bị ô nhiễm nặng nề, dự án phố bích họa Phùng Hưng (Hà Nội) với những bức tranh lấp đầy các ô trống dưới gầm cầu bằng đá đường như đã làm hồi sinh trở lại đoạn phố này. Hầu hết các tác phẩm đều gợi lại ký ức cuộc sống chen chúc, chật chội trước đây của người dân phố cổ. Cho đến nay, mỗi ngày con phố này được chứng kiến nhiều lượt khách tới thưởng lãm và chụp ảnh “check in”, khiến con phố trở nên nhộn nhịp và người dân nơi đây có thêm cơ hội hưởng lợi từ việc cung cấp dịch vụ cho các du khách mỗi ngày.

2.5. Con đường gốm sứ Hà Nội - dự án nghệ thuật công cộng chào mừng đại lễ 1000 năm Thăng Long, Hà Nội.

Con đường gốm sứ Hà Nội là dự án xuất phát từ ý tưởng của họa sỹ Nguyễn Thu Thủy để tạo dựng một công trình nghệ thuật chào đón đại lễ 1000 năm Thăng Long, Hà Nội. Con đường gốm sứ được thi công trên bức tường bê tông thay thế con đê bằng đất trước đây, trải dài từ phố Nghi Tàm, Yên Phụ, Trần Nhật Duật, Trần Quang Khải đến Trần Khánh Dư. Với độ dài gần 3,85km và sự độc đáo đầy tính nghệ thuật của mình, con đường gốm sứ đã được tổ chức Guinness thế giới công nhận là bức tranh gốm dài nhất thế giới. Khởi công và hoàn thiện trong 3 năm (10/2007 – 10/2010), với sự đầu tư của Công ty Nghệ thuật Tân Hà Nội, dự án đã qui

tụ được gần 30 nghệ sĩ tham gia sáng tạo và kêu gọi được nguồn tài chính từ gần 70 nhà đầu tư. Cho đến nay, con đường được trang trí đẹp mắt này nằm lặng lẽ và cô đơn bên cạnh con phố đông đúc người qua lại, đã và đang dần biến con đường gốm sứ trở nên “vô hình” trước sự tàn phá của thời gian và của những người dân vô ý thức. Có lẽ phần nào cũng bởi vị trí của con đường không thuận tiện cho việc tổ chức các hoạt động phục vụ khác để thu hút khách đến thăm quan.

2.6. Bích họa trên tường bao quanh trường Phan Đình Phùng (Hà Nội)

Phố Phan Đình Phùng ở Hà Nội là một con phố đẹp với những hàng cây rợp bóng mát và vỉa hè rộng rãi, gần đây đã trở thành nơi tập trung của nhiều người yêu thích nhiếp ảnh để ghi lại những khoảnh khắc, vẻ đẹp của thiên nhiên ban cho con đường này. Trên con phố này, tọa lạc

ngôi trường phổ thông trung học Phan Đình Phùng càng làm cho con phố này thêm tấp nập. Trên những mảng tường xung quanh ngôi trường, nhiều bức tranh tường đã xuất hiện, ghi lại một vài địa danh nổi tiếng của Hà Nội như: cầu Long Biên, chùa Một Cột, chợ Đồng Xuân, phố cổ... đồng thời cũng ghi dấu ấn kỷ niệm của đời học sinh: hoa phượng đỏ, ngôi trường cổ kính được xây từ thời Pháp

thuộc và mới được nâng cấp, cải tạo trên nền kiến trúc cũ. Mỗi ngày đẹp trời, đặc biệt vào các ngày cuối tuần, ngày lễ, tết... thật dễ dàng bắt gặp rất nhiều người ở các lứa tuổi khác nhau tới đây để được hoà mình vào không gian tươi mát rợp bóng cây, hoà lẫn với những bức bích họa đa dạng sắc màu.

3. Điểm đến du lịch trong mối quan hệ với nghệ thuật công cộng

Theo một số tư liệu thu thập được, điểm đến du lịch là khái niệm chỉ địa điểm (địa danh cụ thể, khu vực, hoặc vùng lãnh thổ, quốc gia, hoặc châu lục) mà khách du lịch lựa chọn trong chuyến đi, nhằm thoả mãn nhu cầu theo mục đích chuyến đi. Xem xét từ góc độ kinh tế thì điểm đến du lịch được hiểu là yếu tố cung để phục vụ nhu cầu của du khách. Chính vì vậy, chức năng của điểm đến du lịch là phải thoả mãn nhu cầu đa dạng của khách du lịch và cần có sự tập trung các tiện nghi, dịch vụ để đáp ứng nhu cầu của du khách. Các thành tố cấu thành nên một điểm đến du lịch đó là: 1) Hấp dẫn khách du lịch; 2) Giao thông đi lại thuận tiện; 3) Có nơi ăn nghỉ; 4) Có tiện nghi và dịch vụ hỗ trợ; 5) Có các hoạt động khác bổ sung.

Nhìn vào 5 thành tố này, liên hệ tới những không gian nghệ thuật công cộng nói chung và các dự án bích họa trên tường nói riêng, là cơ sở để lý giải sự vắng vẻ của các dự án được đầu tư nhiều tiền như: Con đường gốm sứ, sự thưa dần mức độ quan tâm của dân chúng trong các dự án biến bức tường cũ thành không gian nghệ thuật như bức tường trên đường Phan Đình Phùng, trang trí trên tường bao của một số trường học khác trên địa bàn Hà Nội, thậm chí cả những bức tường của dự án Phúc Tân cũng không nằm ngoài thực trạng này. Trong khi đó, lượng du khách đến thăm và chụp ảnh, ghi hình trên phố bích họa Phùng Hưng, hay bức tường nổi tiếng Berlin với Phòng trưng bày Phía Đông vẫn luôn là điểm du lịch thu hút khá đông người.

Điều gì đã làm nên sự khác biệt này? Để phân tích và tìm ra mối liên hệ mật thiết giữa điểm đến du lịch với NTCC, nếu dựa trên 5 thành tố nêu trên, ta sẽ có được số liệu thống kê trong bảng dưới đây:

	<i>Hấp dẫn khách</i>	<i>Giao thông thuận tiện</i>	<i>Nơi ăn, nghỉ</i>	<i>Tiện nghi và dịch vụ hỗ trợ</i>	<i>Hoạt động bổ sung</i>
Bức tường Berlin	x	x	Không	x	x
<i>Quai des Art</i> ở Pháp	x	x	Không	x	x
Con đường gốm sứ	x	x	Không	Không	Không
Phố bích họa Phùng Hưng	x	x	Không	x	x
Bích họa phố Phan Đình Phùng	x	x	Không	x	Không
Dự án Phúc Tân	x	Không	Không	Không	Không

Với các vấn đề đặt ra trong bảng tổng hợp, có thể thấy rằng, các địa điểm nói trên không phải điểm dừng chân như những khu du lịch lớn, nên thành tố nơi ăn nghỉ không đáp ứng. Tuy nhiên, bảng thống kê cho thấy những điểm đến có câu trả lời *không* chiếm phần lớn sẽ gặp nhiều trở ngại trong tạo dựng và thu hút du lịch như: dự án Phúc Tân (4/5 tiêu chí không đạt); con đường gốm sứ (3/5 tiêu chí không đạt); bích họa phố Phan Đình Phùng (2/5 tiêu chí không đạt). Trong khi đó, các điểm đến còn lại đều cho thấy phần đa đáp ứng yêu cầu, vì thế, thực tế đã chứng minh đó là những nơi luôn thu hút khách và đã tạo dựng được điểm đến thu hút khách. Những vấn đề vừa nêu đã chỉ ra những thành tố cần cân nhắc khi quyết định đầu tư nghệ thuật vào một không gian nào đó, cần căn cứ mức độ đáp ứng các thành tố nêu trên nếu muốn không gian công cộng đó trở thành điểm đến du lịch, có lượng du khách ngày càng tăng.

4. Kết luận

NTCC (hiểu một cách đơn giản) là nghệ thuật tại những không gian công cộng, có thể đó là những hình tượng về các anh hùng lịch sử, có thể là những dạng thể, kích thước và trọng lượng khác nhau; có thể tồn tại dưới dạng trưng bày tạm thời hay cố định. NTCC thường được tạo dựng nhằm mục đích thể hiện lịch sử của một địa danh, con người và vùng đất, hoặc nhằm truyền tải một vấn đề trong xã hội hay các vấn đề khác về môi trường. NTCC khá đa dạng về hình thức thể hiện, có thể đó là những bức tường, tượng điêu khắc, tượng đài, quần thể kiến trúc hoặc tác phẩm cảnh quan kiến trúc, nghệ thuật cộng đồng, nghệ thuật đa phương tiện, thậm chí cả trình diễn và lễ hội. Với chức năng truyền dẫn ý nghĩa, NTCC giúp con người có ý thức hơn về bản sắc và hiểu biết về nơi sống, làm việc và thăm quan – tạo dựng những trải nghiệm đáng ghi nhớ; gắn kết công chúng với nghệ thuật qua xây dựng môi trường sống văn minh, hiện đại; cung cấp sự liên kết, giao thoa giữa công chúng với quá khứ, hiện tại và tương lai; giúp gia tăng sự phát triển của cộng đồng. Có thể thấy, NTCC cung cấp những tác động tích cực đối với cộng đồng bởi sự lớn mạnh của kinh tế và sự bền vững, gắn kết với bản sắc văn hóa, nghệ sĩ, liên kết xã hội và hiểu biết văn hoá. Do vậy, việc liên kết để tạo dựng điểm đến du lịch đối với các không gian nghệ thuật, các dự án nghệ thuật sẽ giúp các không gian đó không chỉ dừng ở ý

nghĩa biến đổi một không gian cũ thành không gian nghệ thuật mới mẻ, đẹp mắt, thu hút sự tò mò nhất định của dân chúng, để rồi dần bị lãng quên, những công trình nghệ thuật đó trở thành sự trang trí đơn thuần làm đẹp cho một khu phố, một khu dân cư. Vấn đề là cần phải suy nghĩ để có thể nâng NTCC lên một tầm cao mới, xứng với tốc độ phát triển văn hoá - kinh tế toàn cầu hiện nay./.

Đ.T.M.H

1. Tạ Anh Dũng, *Thành phố sáng tạo và nghệ thuật công cộng*. Tạp chí *Kiến trúc số 5*, 2018. <https://www.tapchikientruc.com.vn/chuyen-muc/thanh-pho-sang-tao-va-nghe-thuat-cong-cong.html>

2. Nguyễn Quang Minh, *Tinh túy biến và tính tương tác của nghệ thuật công cộng trong không gian đô thị*. Tạp chí *Kiến trúc số 5*, 2018. <https://www.tapchikientruc.com.vn/chuyen-muc/thanh-pho-sang-tao-va-nghe-thuat-cong-cong.html>

Tài liệu tham khảo khác

1. Ngô Thị Diệu An (2014), *Giáo trình Tổng quan du lịch*, Nxb. Đà Nẵng

2. Lê Thiết Cương, “Nghệ thuật công cộng- qui chế và bản sắc”. Tạp chí *Kiến trúc số 5*, 2018. <https://www.tapchikientruc.com.vn/chuyen-muc/thanh-pho-sang-tao-va-nghe-thuat-cong-cong.html>

3. Lương Xuân Đoàn. “Nghệ thuật công cộng – sự kết nối giữa quá khứ và hiện tại”. Tạp chí *Kiến trúc số 5*, 2018. <https://www.tapchikientruc.com.vn/chuyen-muc/thanh-pho-sang-tao-va-nghe-thuat-cong-cong.html>

4. Nguyễn Phú Đức, “Không gian và nghệ thuật công cộng thủ đô”. Tạp chí *Kiến trúc số 5*, 2018. <https://www.tapchikientruc.com.vn/chuyen-muc/thanh-pho-sang-tao-va-nghe-thuat-cong-cong.html>

5. Jame Dosay, *On the old Berlin wall, a kiss is just not a kiss*. <https://www.perceptivetravel.com/issues/0216/berlin.html>.

Đoàn Thị Mỹ Hương: *Public art: tectonic relations between the public and history, places, and destinations*

The "unnamed" walls which witnessed many changes in historical periods such as the Berlin wall (in Federal Republic of Germany), the concrete wall used a dyke to prevent flood on Yên Phụ street, the stone wall under Long Bien bridge, the wall of Phan Đình Phùng High School on Phan Đình Phùng street, and the wall with waste littered around on Phúc Tân street in Hanoi, and so on, become tourist attraction as a result of successful public art projects. However, many sites with intervention of the public art projects have remained beautiful roads, walls, streets residential areas but not really attracted tourists. What makes this difference?

What role does the public art play in creating tourist destinations and how does it influence tourist destinations? The article will examine elements of a tourist destination in the connection of the public art with the public, thereby giving an overview of the relationship between the public art and tourism destination creation. It identifies lessons learnt in art creation to meet the needs of experiencing and mark the destinations for domestic and foreign tourists.

Keywords: Public art, wall, project, destination.